

Б. Яковлев,
студент V курсу факультету лінгвістики і перекладу
Науковий керівник: В. Г. Таранець,
доктор філологічних наук, професор,
Міжнародний гуманітарний університет

КРАЇНОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ У НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ

Мета даної роботи: розглянути німецькі фразеологізми у країнознавчому спектрі, а саме: простежити, в чому і як виявляється національно-культурна своєрідність фразеологічних одиниць німецької мови.

Завдання:

1. розглянути німецькі фразеологізми як мовний засіб відображення національної культури;
2. розглянути тематичні класифікації німецьких фразеологізмів і простежити, в яких з них національна специфіка виявляється найбільш яскраво.

Об'єктом дослідження є культура німецького народу, а *предметом* дослідження – фразеологічні одиниці, відібрані методом суцільної вибірки з фразеологічних словників німецької мови.

Актуальність роботи визначається наступним: в дослідженнях фразеологічного складу мови останнього десятиліття позначилися нові підходи і нові концепції, орієнтовані на вивчення фразеології в рамках загальнонаукових проблем «мова і культура», «людина і мова», «мова і нація».

Практична значущість дослідження полягає в можливості використання його результатів у курсах з лексикології і спецкурсах з фразеології і лінгвокраїнознавству.

Фразеологія як мовне явище.

Всім відомо, що мова на будь-якій мові складається з висловлювань або фраз – мінімальних відрізків, що мають відносну самостійність і єдність структури, лексичне наповнення і певну інтонацію. Існує багато коротких, влучних, дотепних і образних виразів. Такі вирази називаються фразеологізмами, а розділ мовознавства, що вивчає їх, – фразеологія.

Основна сфера фразеологічного складу мови характеризується:

- відтворюваністю (фразеологізми є відносно постійними компонентами мовної системи, відтворюваними як єдність, без новоутворень);
- стійкістю (фразеологізми представляють собою відносно мовну цілісність, їх видозміну можливе лише в незначній мірі);
- лексикалізацією (фразеологізми, в порівнянні з вільною синтагмою, утворюють нову семантичну єдність; конституенти фразеологізму можуть втрачати свою самостійність частково, або повністю);
- ідіоматичністю (значення фразеологізму не може бути витлумачено за значенням його конститuentів) [5].

Фразеологія ж досліджує природу фразеологізмів та їх категоріальних ознак, виявляє закономірності функціонування їх у мові. Вона вивчає специфіку фразеологізмів як знаків вторинного утворення, особливості знакової функції фразеологізмів, їх значення, структурно – семантичну специфіку, досліджує

природу лексичних компонентів фразеологізмів, їх синтаксичну і морфологічну будову, характер синтаксичних зв'язків з іншими одиницями мови та форми реалізації в мові. Одним із завдань фразеології є також вивчення процесів побудови фрази в її номінативному та комунікативно-функціональному аспектах, а також опис фразеологічної деривації – утворення нових значень слів на базі значень фразеологізму.

Класифікація фразеологізмів.

У дослідників фразеологічного складу досліджуваних мов є безліч думок про те, що таке фразеологізми і за якими категоріями їх можна класифікувати.

1. Розрізняються фразеологізми з повністю переосмисленим складом і немотивованим значенням – **фразеологічні зрощення**. Це семантично неподільний фразеологічний зворот, в якому його цілісне значення зовсім не співвідносне зі значеннями його компонентів [3; 4].

2. Фразеологізми з мотивованим значенням – **фразеологічні єдності**. «Це семантично неподільний і цілісний фразеологічний зворот, значення якого мотивовано значеннями складових його слів» [4].

3. **Фразеологічні сполучення** – «це фразеологічний зворот, в якому є слова як із вільним значенням, так із фразеологічно пов'язаним. 4. **Фразеологічні вирази** – «це стійкий у своєму складі і вживанні фразеологічний зворот, які не тільки є семантично членимими, але і складаються цілком із слів з вільним значенням» [3; 4].

Для даного дослідження найбільш цікавими є фразеологічні вирази, тому що до них відносяться прислів'я і приказки, які становлять народний, або розмовний фонд мови і найбільш повно відображають побут народу.

Місце прислів'їв і приказок у системі фразеологізмів. **Прислів'я** в узагальненому вигляді констатує властивості людей і явищ, дає їм оцінку або наказує образ дій. Обов'язкова наявність узагальнення і дуже часто оціночно-наказує зміст утворюють характерний для прислів'їв повчальний сенс, наприклад: а) констатація явищ або властивостей; б) їх оцінка; в) припис.

Прислів'я найчастіше вживаються в абсолютно конкретній ситуації, але не позначають її окремих елементів, а ставлять всю ситуацію в зв'язок з якою-небудь загальновідомою закономірністю, яку вони, власне, і виражають.

Для всіх прислів'їв характерним є типовий узагальнюючий характер змісту, а також властиве їм емоційно-експресивне забарвлення. Фактичний зміст прислів'я більшою чи меншою мірою відрізняється від його компонентного значення. Це означає, що прислів'я ідіоматичні. Значення прислів'я настільки ж стійко, як і її форма. Проте прислів'я часто виступають не лише в абстрактному узагальнено-переносному значенні, а в якомусь вузчому сенсі. Інакше кажучи, ступінь фактичного узагальнення в прислів'ях може бути різною.

А що ж собою являють приказки? **Приказки** – це літературно-розмовні, побутово-розмовні і просторічні всебічно стійкі фрази, здатні висловлювати лише приватний сенс. Приказки не містять узагальнень про закономірності дійсності, як прислів'я, і застосовуються лише в одиничних, конкретних ситуаціях [2]. Але ситуації ці настільки типові, що кожна приказка може без змін використовуватися безліччю людей в подібних випадках багатократно. Однак на відміну від регулярних фраз, приказки не допускають вільної заміни слів-

компонентів і перетворення граматичної структури. Це означає, наприклад, що оповідальна приказка не може бути перетворена в питальну або спонукальну, і навпаки.

У приказках думка виражена не прямо, а ідіоматично, з тим чи іншим відхиленням від стандартного компонентного значення фрази – через образ, гіперболу, іронію, непрямий умовивід, недомовленість (усічення) або «зайві» елементи тощо.

Приватний сенс, властивий приказкам, проявляється в тому, що в мові приказка завжди конкретна, завжди використовується мовцем для оціночної характеристики одиничної, конкретної ситуації. Приказкам в цілому властива підвищена експресивність, а більшість їх вимовляється з певною, незмінною окличною інтонацією. Підвищена експресивність пов'язана з безпосередньою з моментальною реакцією мовця на події або слова співрозмовника.

Фразеологізми як дзеркало культурної спадщини народу.

Краєзнавча специфіка фразеологізмів стає останнім часом традиційною темою досліджень у фразеології. Важливо відзначити, що фразеологізми є національно-специфічні одиниці мови, що передають з покоління в покоління культурний потенціал народу [1]. У них виявляються особливості будь-якої національної мови і, таким чином, простежується своєрідність нації.

Зв'язок історії і культури народу з мовою особливо яскраво проявляється саме на фразеологічному рівні. Велике число фразеологізмів відображає специфічні національні риси, які корінням своїми відходять в історію народу, його побут, звичаї, традиції.

Перш за все, в лексиці відображаються фрагменти соціального досвіду, обумовленого основною діяльністю даного народу. Існування тих чи інших лексичних одиниць пояснюється практичними потребами.

Можна простежити національно-культурну специфіку фразеологізмів на трьох рівнях:

1) у сукупному фразеологічному значенні. Краєзнавча специфіка фразеологізмів в сукупному фразеологічному значенні пов'язана з безеквівалентними фразеологічними одиницями. Концепти таких фразеологічних одиниць присутні в мовній картині світу даного народу, тому образ, на основі якого побудований фразеологізм вихідної мови, зрозумілий повною мірою тільки самим носіям мови. Кажучи простіше: у кожного народу є свої унікальні фразеологізми, які не мають аналогів в інших культурах.

2) у відображенні національної культури одиницями свого складу. Маркування національної специфіки створюється наявністю специфічних для даного народу слів, що входять до складу фразеологізмів, або для позначення будь-яких реалій, відомих тільки носіям однієї нації або декільком, пов'язаним спільністю культури чи релігії, а також своєрідні топоніми, антропоніми, гідроніми, характерні для якоїсь країни.

3) У відображенні національної культури своїми прототипами. Національна специфіка фразеології може також відображати історію народу і його своєрідні традиції, звичаї, його характер, спочатку закладені в його прототипі.

У той же час не можна перебільшувати роль національно-культурного компонента у фразеологічній картині світу. У фразеологічній системі німець-

кої мов існує значна кількість інтернаціоналізмів, а також фразеологізмів, пов'язаних із загальнолюдським знанням про властивості реального світу.

Розкриття і опис специфіки німецьких фразеологізмів тісно змикається з проблемами дослідження людської свідомості, сприйняття світу і шляхів його усвідомлення, відображених у мові. Все, що говорить людина, проходить когнітивну обробку – інтерпретацію через систему етнолінгвістичної інформації. Погляд на світ здійснюється через знаки культури, її стереотипи, символи, встановлені еталони: значення мовного знака тим самим співвідноситься з культурно-національною системою світобачення, втіленої в знаках культури.

Розгляд фразеологізмів німецької мови з точки зору країнознавства відкриває нові горизонти у вивченні даної іноземної мови. Спроба поглянути на мову як на сховище і засіб передачі позамовного колективного досвіду на тлі історичного, економічного, політичного і культурного розвитку країни забезпечує більш глибоке проникнення в суть цих одиниць, більш глибоке розуміння образу, який ліг в основу численних фразеологізмів, на матеріалі яких простежуються особливості природно-географічних умов країни, її історії, політики, культури, побуту, звичаїв народу.

Оволодіти фразеологією іноземної мови – значить домогтися високого ступеня володіння мовою, так як фразеологія є одним з найбільш складних аспектів вивчення мови, що вимагає подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мальцева Д. Г. Немецкий язык. Страноведение через фразеологизмы / Д. Г. Мальцева. – М.: Высшая Школа, 1991. – 172 с.
2. Мокиенко В.М. Вглубь поговорки / В. М. Мокиенко. – М.: Авалон, 2005. – 256 с.
3. Чернышева И.И. Принципы систематизации фразеологического материала немецкого языка / И. И. Чернышева / Язык и стиль. – М.: 1993. С. 26–31.
4. Шанский Н.М. Фразеология современного русского языка / Н. М. Шанский. – М.: Наука, 1985. – 149 с.
5. Paul H. Prinzipien der Sprachgeschichte. – Halle, 1977. – 143 S.